

Participació a la taula rodona:

Mirada des de l'educació infantil

per **Anna Fenollar** (Mestre d'educació especial i educació infantil de l'Escola del Mar (Vilassar de Mar). Logopeda

A educació infantil no ens trobem infants diagnosticats de TDAH però si observem alumnes que presenten uns signes d'alerta i, en conseqüència, haurem d'actuar de manera que els sigui favorable. Però també és cert que les nostres aules són diversificades i que no només tindrem aquests alumnes sinó que conviuran amb altres que poden estar diagnosticats de TEA, amb alguna discapacitat sensorial, etc. Per tant haurem de programar el nostre dia a dia de manera que hi puguin participar el màxim nombre d'alumnes i així només planificar unes mesures addicionals per atendre les especificitats més concretes que, amb les estratègies que normalment puguem fer, no quedin satisfetes.

A infantil tenim l'avantatge que, com estem en unes primeres edats, els alumnes encara necessiten molt acompanyament i estímuls diversos, per tant, no ens ha de costar dissenyar les nostres activitats de manera diversa. Aquest plantejament té molts avantatges. El principal és que afavoreix a TOTS els alumnes que tenim a l'aula tinguin les característiques que tinguin. El segon és que ens afavoreix a nosaltres, els i les mestres. Pot resultar molt angoixant tenir 25 alumnes a l'aula i programar activitats que no tots els alumnes seran capaços de seguir i haver de fer d'altres per tal que puguin seguir el curs. Si ja dissenyem les activitats de manera que incloguin les diferents característiques dels alumnes que ens trobem, estarem economitant esforços i la seva realització ens resultarà més gratificant.

Aquesta idea de programar les activitats pensant en la inclusió de tota la diversitat que tenim a les aules es referiria a l'aplicació d'estratègies i recursos prou diversos o també anomenats mesures universals. Aquestes mesures estan basades en el nou model de disseny universal de l'aprenentatge (DUA) que no és res més que assegurar-nos que, quan programem les nostres activitats, procurem proporcionar diferents maneres de representació (afavorint la percepció i la comprensió), proporcionar diferents maneres per a l'acció i l'expressió (afavorint la interacció, comunicació i funcions executives) i proporcionar diferents maneres de comprometre's (afavorint l'interès, l'esforç, persistència i l'autoregulació).

I tot això que pot semblar molta feina, que ho és, no ha de ser necessàriament una cosa molt costosa. Actualment, tenim al nostre abast molta informació sobre diferents metodologies i

noves propostes que s'estan aplicant a les escoles i, per començar, va molt bé aprofitar tot allò que és vàlid. No cal que sempre estiguem inventant. Aprofitem les metodologies que ja existeixen per treure'n la part més profitosa de cadascuna d'elles. Tenim els projectes de treball, els racons, les intel·ligències múltiples, les noves tecnologies, material Montessori i un llarg etcètera que ens proporcionen idees per dissenyar les nostres activitats. I com no, tenim xarxes socials on podem intercanviar experiències i idees, com podria ser el Pinterest. Amb tot això segur que podem muntar unes activitats adients pels nostres alumnes.

Però un cop dit aquests aspectes més generals, posarem èmfasi en els aspectes més específics que podem dur a terme amb aquests alumnes que presenten aquests signes d'alerta d'un possible TDAH. Tornem a insistir que són aspectes que ens serviran per aquests alumnes, però també per a molts altres.

LES RUTINES

Són un dels treballs que ocupen una gran part del nostre dia a dia a educació infantil.

Fa anys ens vam adonar que els alumnes d'infantil es passaven hores asseguts a la cadira i vam tenir la idea que havíem de canviar la situació. Llavors vam passar a fer rotllanes a terra que ens va semblar més dinàmic. Fins aquí, és una bona idea. El problema ve quan ens estem a la rotllana gairebé una hora. Primer parlant del cap de setmana, després fent els càrrecs de passar llista i el temps i, seguidament, continuem amb p.ex. l'explicació d'un conte. Clar, llavors el que ens passa és que l'únic que hem canviat ha estat la situació dels alumnes però la dinàmica segueix sent la mateixa que si estiguessin asseguts a la cadira. Si això mateix ho planifiquéssim en diferents estones, aquests alumnes que se'ns mostren inquietos, desatents... segur que podrien participar millor. És a dir, si volem explicar el cap de setmana, no cal fer-ho amb els 25 alumnes alhora. Si ja hem fet una estona d'activitat a la rotllana, canviar de situació i després ja tornarem a la rotllana a fer p.ex. els càrrecs o el conte, etc. Molts cops ho fem perquè sabem el que ens costa organitzar als alumnes cada cop que fem un canvi d'activitat i això d'anar canviant de situació en l'espai de l'aula ens pot resultar incòmode pel soroll o per l'aldarull que es forma però, perquè no planifiquem també aquests canvis d'activitats? Perquè no programem canvis d'activitat? Aquestes estones que no són de més d'un minut o dos? Si programem un canvi d'activitat de forma dinàmica on els alumnes facin alguna cosa molt diferent a la que acaben de fer (p.ex. caminar de puntetes seguint el ritme del triangle...) segur que aquest alumne inquiet, distret, us ho agrairà i el tindreu més atent a la següent activitat que feu.

Altres rutines com p.ex. el recollir o endreçar les seves coses, es comenten en l'apartat de les autoinstruccions.

LA SITUACIÓ A L'AULA

Un altre aspecte sobre aquests alumnes i que se'n parla molt és sobre a on se'ls ha de situar a l'aula. I de seguida contestem: a prop de la mestra. I en alguns moments pot ser cert però, a infantil és possible? Jo he vist poques mestres d'infantil assegudes a la seva cadira. Al contrari, acostumem a moure'ns per tota l'aula. Per tant, en les estones de treball a la taula el lloc on estigui assegut serà el de menys, tot i que sí que hem de procurar que estigui situat en direcció on tingui menys estímuls que el puguin distreure (p.ex. una finestra) i en direcció cap a on estigui p.ex. la pissarra, per quan la mestra estigui fent alguna cosa allà que a ell li resulti més proper i fàcil de mirar. Però, com he dit abans, a infantil es fan moltes activitats que no es realitzen a la taula, sigui en rotllana, en fileres a terra... En aquests casos sí que és important

que aquests alumnes estiguin a prop de la mestra per una raó molt senzilla. És probable que se li hagi d'anar atraient la seva atenció cap al que estem fent i no és gens agradable anar dient constantment el seu nom i tallant l'activitat. Ni per ell ni pels altres. Per tant, si el tenim a prop, el podem anar atraient, tocant-li el braç, fent-li una carícia, acostant-li el material que estiguem utilitzant en aquell moment. Penso que és molt més agradable i l'ambient serà més relaxat que si cada tres segons diem el seu nom. També va molt bé utilitzar l'estratègia de demanar-li que ens ajudi. Això els agrada molt. I si durant l'explicació de l'activitat els demanem que ens ajudin a mostrar el material que utilitzarem, etc segur que els tindrem amb més bona predisposició. Quan presentem una activitat pot ser que també diguem el seu nom però no per renyar-lo sinó com a invitació a mirar el que fem i, sobretot, no oblidar de dir també altres noms de companys que segur que també poden distreure's en algun moment.

No deixarem de fer la reflexió que, un cop estan a primària, tampoc creiem que la solució sigui asseure'l a prop de la mestra, doncs ens dóna una visió d'aula bastant tradicional i el que hauríem d'intentar trencar és, precisament, aquesta visió i crear aules més dinàmiques on s'interaccioni més.

AUTOINSTRUCCIONS

També sabem que tenen dificultats en la memòria de treball. A infantil tenim l'avantatge que és un aspecte que encara treballem molt reforçant-la les mestres. És a dir, aquests alumnes necessiten ajuts per donar-se autoinstruccions. A infantil acostumem a repetir molts cops allò que volem fer i com ho hem de fer. Això és bo. Però també els hem d'ajudar a que poc a poc necessitin menys aquests reforços per tal que siguin ells capaços de fer-ho autònomament. Per tant, és molt interessant tenir unes autoinstruccions dibuixades que posarem a la vista d'aquest alumne cada cop que fem una activitat o simplement per planificar el que farem al llarg del matí o la tarda. Nosaltres fem servir els pictogrames i és molt curiós observar que no són els únics alumnes que ho utilitzen sinó que a la resta de la classe també els serveix. Va especialment bé en l'assoliment de rutines i hàbits. P.ex els dilluns quan arriben a l'escola han de treure de la motxilla la bata, el got i la tovallola. Poder disposar d'una autoinstrucció dibuixada els facilitarà que recordin fer-ho i comprovar que ho han fet tot.

També podem posar unes autoinstruccions a la taula de l'alumne per tal que les tingui prou properes com perquè les vegi amb facilitat. Posem dos exemples, tots dos fets amb dibuixos. En una hi ha: estic assegut, miro, escolto en silenci, aixeco la mà, parlo. I en l'altre tenim els passos a seguir per fer una feina: la llanterna (enfoca cap el que haig de fer), la tele (diu el que haig de fer), el lloro (em repeteix el que haig de fer) i el director d'orquestra (mira si ho he fet bé)

PRESENTACIÓ DE LES ACTIVITATS

Si bé a P3 acostumem a donar instruccions curtes i detallades, a mida que passen els cursos això va variant. En el cas d'aquests alumnes hauríem de continuar donant-les d'aquesta manera ja que els resultarà més fàcil complir amb el que han de fer i ens assegurem que no se'ls hi oblidin.

A més intentarem seqüenciar l'activitat en diferents passos per la mateixa raó. Serà més probable que obtinguin l'èxit assolint petits objectius que si li presentem tota l'activitat de cop.

En activitats que són purament d'atenció (p.ex. trobar les diferències, trobar els elements indicats...) podem dividir el full en 4 parts de tal manera que reduïm la zona per on han d'anar buscant.

ACTIVAR LA CURIOSITAT

A aquests alumnes qualsevol estímul pot fer que els distregui d'allò que han de fer. Per tant, haurem de ser molt creatius a l'hora de preparar una activitat. Des del moment en que la presentem fins al moment de la seva execució haurem de treure les nostres millors eines per tal que aquest alumne estigui per nosaltres i per l'activitat. Així doncs, des de les nostres millors dots d'actrius i actors fins a diversitat de materials, fer servir l'element sorpresa com a element d'atracció, etc, farà que aquests alumnes mostrin interès per saber què passarà. I com no, la resta dels alumnes també estaran encantats.

És també una bona estratègia fer que a partir del material que se'ls mostra o de l'element motivador, que siguin els propis alumnes que intentin esbrinar què és el que es farà. I un cop acabada l'activitat també és adient fer un resum del que s'ha fet a mode de reflexió.

I lògicament, les noves tecnologies ens ofereixen un munt de recursos que afavoreixen l'atenció dels alumnes per la seva gran varietat d'estímuls.

CONTROL DE L'ACTIVITAT FÍSICA

Hi ha alumnes que mostren una hiperactivitat que pot fer molt difícil el treball a l'aula. En aquests casos cal abordar-ho de diferents maneres.

Per una part, si sabem que no podrà estar molta estona fent una activitat, prioritzar què és el que volem que faci d'aquella activitat. Per exemple, si han de fer una feina en paper on han de dibuixar-se a ells mateixos per tal d'observar si dibuixen totes les parts del cos, després no cal que ho pintin. O si han d'encerclar els objectes que són rodons o els cistells que estan buits no cal posar 20 objectes. Amb 8-10 ja n'hi ha prou per saber si ha entès el concepte.

També va bé anticipar-nos al moment que l'alumne començarà a mostrar-se més inquiet. Per a això caldrà observar quin és el temps que pot estar concentrat fent una activitat o quins signes mostra abans no es distregui o es mogui i llavors quan veiem que està a punt d'aquest límit li podem demanar que vagi a fer un encàrrec a l'altra classe, o que vagi a beure aigua... Això pot ser suficient per que torni a fer l'activitat amb atenció renovada.

A mida que es fan més grans també va bé mostrar-los quanta estona tenen per fer una feina i que quan acabin aquesta se'ls permetrà fer un "respir".

Per suposat, també hem de ser prou flexibles en el moment que veiem que s'aixeca, si ja ha acabat la feina, i permetre si prefereix fer un altre tipus d'activitat.

Darrerament s'està parlant molt del Mindfulness o consciència/atenció plena. Aquesta tècnica pot anar molt bé, no només per a aquests alumnes sinó per a tota la resta, així com les activitats de relaxació o de Kinesiologia.

REALITZACIÓ DE LES ACTIVITATS

Ja hem dit moltes coses sobre aquest tema però també pot ser que l'alumne necessiti més temps per realitzar les activitats perquè és més lent. Llavors cal que li donem.

Si veiem que l'activitat l'ha realitzat de pressa i sense cura cal també que la valorem amb ell i li donem la oportunitat de corregir. Hem de tenir en compte, però, que aquests alumnes tenen la reconstitució malmesa, és a dir, que persisteixen en l'error i els costa molt reorganitzar l'acció.

No els anirà gens bé fer activitats on els alumnes puguin participar lliurement. Cal planificar activitats amb feed-back continu.

MALS COMPORTEMENTS

Ens podem trobar amb alumnes que tenen una conducta molt distorsionadora. No podem oblidar que aquesta conducta no és voluntària i que, per tant, no podem culpabilitzar a l'infant. Això no treu que no actuem davant d'aquestes conductes.

En primer lloc dir que els càstigs són poc efectius en aquests tipus d'alumnes. Per a ells són benzina!! És probable que darrera d'un càstig la seva conducta empitjori.

Sobretot diferenciar entre el mal comportament (què ha fet) i la seva identitat (com és). I per suposat, no avergonyir-lo ni posar-lo en evidència davant dels altres. Felicitar-lo quan doni mostres de regular la seva conducta.

Pot ser que molesti als companys o interrompi els seus jocs. Caldrà fer una intervenció directa en aquestes estones, mirant d'organitzar jocs que li agradin i que pugui compartir amb altres companys, recordant de manera breu, però freqüent, les normes socials de comportament.

Si no és capaç d'esperar el seu torn de paraula, podem establir abans un ordre de participació, o utilitzar un element de regulació del torn (com la vareta per parlar...).

En alumnes que criden o fan "sorolls" seguiriem les indicacions per atraure'l a les activitats (tocar-lo, atraure la seva atenció cap a un element motivador...).

El modelatge de conductes positives, l'ensenyar a fer allò que volem que facin també és important. Tenir un racó on anar quan et sents nerviós, tècniques com la de la tortuga, del semàfor..., si nosaltres som els primers a fer-ho, els alumnes ho veuran com una cosa habitual que els proporciona satisfacció.

També el recurs de l'economia de fitxes pot resultar efectiu sobretot en els alumnes de P5. Que l'alumne sàpiga que quan aconsegueixi determinades fitxes obtindrà una recompensa (que no té per què ser material) el pot motivar a evitar fer aquestes conductes que poden ser inapropiades. Caldrà no escollir un gran nombre de conductes a assolir sinó anar escollint de mica en mica i anar ampliant a d'altres, a mida que es vagin assolint les anteriors.

Per la mateixa raó, en cas de no compliment ha d'haver un sistema de contingències on l'alumne perdi privilegis o bé se'l demani que tingui un temps d'espera.

Té molt valor el reforç positiu (aplicar reforçadors) però no oblidarem el reforç negatiu (retirar els reforçadors). Aquests procediments juntament amb l'economia de fitxes augmentaran les conductes desitjables.

Per últim, no haurem d'oblidar treballar la resolució de conflictes: empatia, assertivitat... Tant en el moment que es doni el conflicte, com a l'aula com a contingut de treball.

I en cas de situacions límit no respondre mai amb impulsivitat. Millor no dedicar-li la nostra atenció, deixar-lo a part que es calmi, i evitar fer després un sermó. Mantenir la serenitat però mantenint una actitud ferma.

COORDINACIÓ AMB LES FAMÍLIES

El treball a l'escola es veurà afavorit si tenim una bona relació i coordinació amb la família. Explicar molt bé les estratègies que utilitzem amb els seus fills/es i el nivell d'exigència serà una qüestió important a abordar, doncs ens permetrà anivellar les expectatives de la família amb les nostres i conèixer també quines tenen elles respecte als seus fills. Caldrà que ens entrevistem amb elles amb freqüència per tal d'escoltar-los i informar-los dels progressos. No els jutjarem mai. Si volem que ens considerin algú amb qui poden comptar, no qüestionarem el que ens expliquen. Cal recordar que la situació familiar sempre és diferent a l'escolar i que per tant, pot ser que hi hagi aspectes en els que no coincidim. Ens podem imaginar la situació però mai ens podrem posar en el seu lloc.

En aquestes entrevistes caldrà informar-los sobre les prioritats a treballar i les que no ho són tant, informar sobre el seu nivell d'aprenentatge i sobre la seva situació emocional i social, ajudar-los a delimitar les seves prioritats a casa, assessorar sobre estratègies que poden utilitzar a casa per millorar el comportament... I sobretot, no oblidar de començar destacant els aspectes positius de l'infant!!